

BARNEHJERNEVERNET - STRATEGIER OG TILTAK 2017 - 2019

Sammendrag:

Med satsingen Barnehjernernevet har Oslo kommune som mål å forebygge, oppdage og hjelpe barn som opplever omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep. Tjenestene, herunder barnevern, barnehage, helsestasjon, tannlege, skole, NAV, fastleger og andre som møter barn og familier, skal ha et felles kunnskapsgrunnlag bygd på et kjærlig og positivt syn på barn, komme inn tidlig og gi kompetent og relevant hjelp.

Erfaringer og verdier fra utviklingsarbeidet Mitt Liv i barnevernet skal legges til grunn. Her er barns rett til medvirkning sentralt. Det er valgt strategier og tiltak på ulike nivåer, der medvirkning, lederforankring, kompetanseheving, helhetstenking gjennom samarbeid og samhandling, samskaping og dokumentasjon er sentrale grep.

Tre bydeler var piloter i 2016 og er «motorer» i 2017, primært knyttet til spredning og erfaringsdeling til alle bydelene. Det er etablert en utviklingsgruppe for Barnehjernernevet der alle bydelene medvirker. Det er etablert erfarings- og delingsarena mellom «motorbydelene», forskerfølge i «motorbydelene», og det er under utvikling kompetansestøttestrukturer til alle bydelene, herunder kunnskapsmaterieil, film og kompetanseplattform. Erfaringer fra bydelene skal systematiseres og være gjenstand for praksis- og erfaringsnær kunnskaps- og tiltaksutvikling. Fra 2018 skal satsingen også være gjenstand for forskning rettet mot resultater og effekter. Hjemmebesøksprogrammet Nye Familier er en del av Barnehjernernevet, og erfaringer herfra skal anvendes som ledd i den videre utvikling av alle områder i Barnehjernernevet.

Saksfremstilling:

I saken gjøres det rede for ambisjoner, retninger og veivalg for Barnehjernernevet for perioden 2017 – 2019, der deler av arbeidet ble iverksatt i 2016. Satsingen gjelder alle virksomheter som har med barn og barnefamilier å gjøre. Det er pekt ut seks satsingsområder, der hvert område følges opp av strategiske grep. Som et ledd i oppfølgingen av denne saken, skal det utformes en plan for tiltak og aktiviteter i samråd med blant annet bydeler og etater. Saken skal også forelegges Sentralt ungdomsråd.

Formål

Oslo kommunes overordnede mål med satsingen Barnehjernernevet er å forebygge, oppdage og hjelpe barn som opplever omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep. De siste årenes forskning har gitt mye ny kunnskap om hjernens utvikling, samspillet mellom gener og miljø og at hjernen er bruksavhengig. Psykolog Magne Raundalen har samlet denne kunnskapen under begrepet «Barnehjernernevet». Hjernen har ca. 100 milliarder nerveceller og utvikler normalt ca. 200 000 nye kontaktpunkter i timen de første par leveårene. Manglende stimulering og skadelige stoffer som dannes ved frykt og stress medfører færre nye kontaktpunkter og i verste fall nervecelledød. Grad av omsorg fra fødselen av har derfor stor betydning for senere helse, læringsevne, sosial fungering og kapasitet (Killén 2015). De senere årene er det i tillegg utviklet omfattende kunnskap om traumer, omsorgssvikt og

tilknytning. I april 2017 publiserte Nordanger og Braarud boka «*Utviklingstraumer*», en grunnbok om hvordan traumer i oppveksten kommer til uttrykk og hvordan utsatte barn og unge best kan hjelpes.

Det er godt dokumentert at mange små barn opplever vold og overgrep uten at det blir oppdaget, og at det er de yngste barna som er mest utsatt. Barnevoldsutvalget, NOU 2017:12 *Svikt og svik - Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt* underbygger også dette. Mange av sviktene som ble avdekket innebærer brudd på lover, forskrifter, retningslinjer og krav til forsvarlige tjenester. Utvalget viser at som oftest var alarmsignalene mange nok til at man burde forstått og grepet inn. I de fleste sakene mottok barna eller familien oppfølging fra flere offentlige tjenester, men uten at det som foregikk ble fanget opp. En fremtredende svikt var at man unnlot å snakke med barna selv for å undersøke mulig mishandling. Barn i talefør alder er den nærmeste kilden til informasjon om sine egne liv og viktigheten av slike samtaler understrekes i en rekke retningslinjer. Likevel viser Barnevoldsutvalget til eksempler på at barnevernstjenester mottok tosfrede antall bekymringsmeldinger knyttet til en familie over perioder på mer enn ti år, uten at man snakket med barna alene om de meldte forholdene. Svikten gjaldt ikke kun barnevernet. Slike utforskende samtaler var i like stor grad fraværende i andre tjenester som skal være barns sikkerhetsnett, som helsestasjonen, skolen eller Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP).

Kommunerevisjonens rapport 13/2017 *Avdekking av vold og seksuelle overgrep mot små barn* er en ytterligere bekreftelse på behovet for styrket kompetanse og oppmerksomhet på dette området. Dette er en dypt alvorlig situasjon for det enkelte barn og for samfunnet som helhet. Med satsingen Barnehjernevernet ønsker Oslo kommune å være i front på dette området og vise aktiv vilje til handling. I 2016 og 2017 er det de yngste barna fra 0 til 6 år som er den prioriterte målgruppen.

Status

«Motorbydelene» Frogner, Østensjø og Nordre Aker har i 2016 og 2017 selv valgt ut hvilke av resultatmålene i Barnehjernevernet de ville prioritere i første fase. Bydel Frogner fokuserer på arbeidet med «barnevernøvelser» og at barnverntjenesten skal gjøres kjent for barn i barnehager. Bydel Østensjø arbeider særlig med tverrfaglige team i barnehagen for på denne måten å bringe tjenestene ut der innbyggerne er. Bydel Nordre Aker satses på innbyggerinnsikt gjennom omfattende intervjuer og dialoger med ulike grupper av innbyggere fra 5 år og oppover. Dette har gitt bydelen kunnskap om kloke arbeidsformer og organiseringsformer i tjenestene rettet mot barn, unge og familier. I disse tre bydelene er det gjennomført og under gjennomføring en rekke andre tiltak relatert til resultatmålene for Barnehjernevernet, og det er lagt opp til utstrakt kompetanseheving og -spredning innad i den enkelte bydel. I 2017 medvirker «motorbydelene» i arbeidet med å motivere og spre erfaringer til de andre bydelene, som alle er i gang med tiltak på ulike nivåer som ledd i sitt eget arbeid med satsingen. Byrådsavdeling for eldre, helse og sosiale tjenester har blant annet igangsatt følgende aktiviteter:

- Etablert *Utviklingsgruppe Barnehjernevernet Oslo*, med deltakere fra alle bydelene.
- Iverksatt arbeid med å etablere en nettbasert erfaringsportal.
- En film om Barnehjernevernet. Filmen er under produksjon og vil inneholde eksempler på tiltak fra de tre «motorbydelene».
- En kunnskapsoppsummering av sentrale temaer for satsingen.
- Forskerfølge i de tre «motorbydelene».
- Et bredt anlagt samarbeid mellom byrådsavdelinger og etater om utvikling av et eget kunnskaps- og kompetansetilbud.
- Det universelle hjemmebesøksprogrammet Nye Familier skal innen 2019 være en byomfattende satsing. Her får alle som får barn for første gang, eller som får barn i

Norge for første gang, tilbud om hjemmebesøk fra svangerskapet av og inntil barnet når toårs alder.

- Barnehjernernevet er innlemmet i *Folkehelseplanen for Oslo*.
- Barnehjernernevet er en del av *Handlingsplan for mennesker med funksjonsnedsettelse*.
- Barnehjernernevet medvirker i *Program for folkehelsearbeid i kommunene*, der Oslo er valgt ut som en av programkommunene.

Følgende aktiviteter er nedfelt i budsjett og tildelingsbrev som forventninger til bydelene:

- at barn og unge skal medvirke i egen sak og være reelle samarbeidspartnere i utviklingen av tjenestetilbudene
- at barneverntjenesten skal ut i barnehager, skoler og fritidsarenaer som barn og unge bruker
- at det skal gjennomføres barnevernøvelser etter modell fra brann(vern)øvelser.
- at det skal utvikles arbeidsform(er) hvor ansatte i tjenestene er der innbyggerne er, blant annet hjemmebesøk etter modell fra Nye Familier
- at tjenestene skal arbeide med basis i kunnskapsgrunnlaget som Barnehjernernevet bygger på, herunder benytte kunnskap om hjernens utvikling og kunnskap om traumer, omsorgssvikt og tilknytning
- at tilbud, tiltak, tjenester og arbeidsformer skal utvikles gjennom samskaping.

Verdier

En viktig dimensjon ved Barnehjernernevet er verdigrunnlaget og barnesynet. Alt arbeid med barn og unge skal være preget av et positivt og kjærlig syn på barn. Erfaringer og verdier fra Forandringsfabrikkens utviklingsarbeid Mitt Liv i barnevernet skal legges til grunn.

Hovedmålet med dette arbeidet er å bidra til at Norge får et barnevern som samarbeider med barn og unge i alle forhold som berører dem. Forandringsfabrikken Kunnskapscenter ble nylig åpnet av statsministeren. Mitt Liv er i tillegg et overordnet verdigrunnlag og viser hva som forventes av ansatte og ledere i møte med barn, der de sentrale områdene er følgende:

- Barn og unge har mye kunnskap om livet sitt
- Barn og unge er like mye verdt som voksne
- Barn og unge trenger kjærlighet og må bli trodd på og tatt på alvor.

FNs barnekonvensjon står sentralt i Barnehjernernevet. Sammen med Mitt Liv representerer dette både et verdi- og handlingsgrunnlag. Det er viktig å understreke at dette ikke er en metode, men representerer et skifte i tilnæringsmåte. Barn og unge blir de viktigste premissleverandørene når Oslo kommune utvikler trygge og effektive tjenester rettet mot barn og unge.

Resultatmål for Barnehjernernevet

Barn skal vite:

- at de har minst én voksen som er glad i dem, på de arenaer de er, som eks. i barnehage og skole
- hvilke rettigheter de har, herunder rett til medvirkning
- hva som er normalt og ikke
- hva barnevernet er, og at det er hjelp å få

Foreldrene skal vite:

- hvor viktige de er for barnets helse og utvikling
- at de yngste barna er aller mest sårbare
- at det er hjelp å få

Fagutøverne som møter barn, unge og familier skal vite:

- hvor viktig det er for barn å ha det trygt, ha noen som er glad i dem og å bli sett og hørt og at de som fagutøvere er ansvarlig for at barn får kunnskap om dette
- at de må ta ansvar for å bryte ned tabuer om vold og overgrep
- at taushetsplikten gir muligheter og ikke bare begrensninger
- at de har opplysningsplikt og skal melde saker der det er mistanke om vold og overgrep

Lederne skal vite:

- at arbeidet med å bekjempe vold og overgrep er et lederansvar og ikke ildsjelarbeid
- at de må legge til rette for kompetanseheving, samarbeid og helhetstenking
- at de må legge til rette for å heve statusen i arbeidet
- hvor viktige de er i arbeidet med å bekjempe vold og overgrep
- hvor viktig det er at de støtter sine medarbeidere

Strategiske satsingsområder

Målet om at tjenestene skal forebygge, oppdage og hjelpe barn som opplever omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep, krever et sett av ny kunnskap, kompetanse og tiltak. Det er valgt ut seks sentrale satsingsområder. Strategiene innen hvert av disse områdene griper inn i hverandre og er delvis overlappende. Enkelte strategier har karakter av tiltak. Det understrekes at strategiene skal implementeres i tett dialog med de virksomhetene de gjelder.

1. Kunnskap og kompetanse

Mål

Ha et felles kunnskapsgrunnlag og et felles, klart språk som er utviklet i samarbeidet med barn og familier.

Strategi

- utvikle og implementere et felles, tverrgående kunnskaps- og kompetansetilbud til alle bydeler og i kommunale institusjoner der barn og unge bor
- samarbeid med kompetansemiljøer, inkludert Oslo krisesenter og Statens Barnehus Oslo/Konsultasjonsteamet
- ha tilgang til, og anvende relevant forskning
- samskaping; praksisnær kunnskaps- og tiltaksutvikling der innbyggere, tjenestene og forskning medvirker, herunder samarbeid med kunnskapssentre, høyskoler og universiteter
- hverdagslæring, eks. ved bruk av metoden Gjort–Lært–Lurt (Tom Tiller).

2. Medvirkning

Mål

Alt arbeid med barn og deres familier skal være basert på reell og aktiv medvirkning. Kunnskap fra barn, voksne og medarbeidere med erfaring, sammen med forskningskunnskap, skal brukes i utvikling av beste praksis og gode relasjoner rundt og med barna.

Strategi

- delta i Forandringsfabrikkens utviklingsarbeid Mitt Liv sammen med syv byer i Norge
- etablere arena for barn og unges deltakelse i arbeidet med Barnehjernevernet
- legge til rette for at alle som møter sped- og småbarn har kunnskap om hvordan tolke tegn og signaler hos dem som er utsatt for omsorgssvikt, vold og overgrep
- etablere arenaer for å dele erfaringer om metoder for samtaler med små barn, også om de vanskelige tingene.

3. Samarbeid og samskaping

Mål

Barn skal være reelle samarbeidspartnere i kunnskaps- og tiltaksutvikling generelt, og i egen sak spesielt.

Strategi

- alle som arbeider med barn, unge og familier skal få økt kompetanse på involverende metoder
- anvende erfaringer fra Mitt Liv barnevern
- utvikle og implementere metoder for involvering av barn og familier
- utvikle og implementere behovsdrevne arbeidsformer på tvers av sektorer og faggrupper, der barnas behov skal stå i sentrum
- spre kunnskap og erfaringer til andre deler av kommunen, herunder bl.a. fritidsområdet for barn og unge, skole og eldreomsorgen

4. Utvikle nye arbeidsformer

Mål

Identifisere og etablere nye arbeidsformer som fanger opp utsatte barn og familier.

Strategi

- samarbeide og samhandle med barn og familier i utvikling av tilbud tilpasset den enkelte
- samarbeide og samhandle med barn og familier i utvikling av hva som skal kjennetegne en god praksis i tjenesten og god organisering av tjenesten, herunder anvende erfaringer fra Mitt Liv
- fremme tillit, åpenhet og trygghet gjennom gode relasjoner mellom tjenestene og barn, unge og familier
- samarbeide med og ta i bruk erfaringer fra relevante programmer og tiltak, især Nye Familier.

5. Ledelsesforankring

Mål

Barnehjernevernets verdier, strategier og fremgangsmåter skal være grunnfestet i hele kommunen gjennom solid ledelsesforankring.

Strategi

- foreta løpende informasjonsdeling og dialog med ledere i Oslo kommune på alle nivåer
- knytte Barnehjernevernet til arbeidet med tillitsbasert ledelse, på alle nivåer, herunder ta i bruk lederferdigheter nedfelt i «Tillitsbasert styring og ledelse».

6. Utvikling, spredning og dokumentasjon

Mål

Barnehjernevernet gjelder for alle barn i Oslo som lever i utsatte situasjoner knyttet til vold, overgrep og omsorgssvikt. Arbeidet skal nå ut til alle som arbeider med barn og deres familier.

Strategi

- utvikle system for spredning og implementering gjennom samarbeid med relevante prosjekter og bydelene, herunder å utforme og iverksette en kommunikasjonsplan
- innlemme Barnehjernevernet i relevante strategier, planer og tiltak
- delta i Senter for fremtidig helse – C3 Centre for Connected Care – et senter for forskningsdrevet innovasjon (SFI). Senterets hovedmål er å etablere nye innovative servicemodeller i helse- og omsorgssektoren, med utgangspunkt i en

systemtenkning hvor innbyggerne involveres og gis påvirkningskraft for egen helse

- samarbeide om muligheter for velferdsteknologiske løsninger med relevante erfarings-, forsknings- og kompetansemiljøer, samt næringsliv, særlig teknologi og digitale løsninger som er direkte rettet mot barn, foreldre og tjenesteyterne
- forskning knyttet til Barnehjernernevernets overordnede mål.

De ovennevnte strategier og tiltak gjelder for perioden fra 2017 til 2019. Byrådet vil følge arbeidet tett og vurdere om arbeidet bør utvides til nye grupper.

Lover og regelverk, tidligere vedtak

Arbeidet med Barnehjernernevernet involverer først og fremst dem som arbeider med barn mellom 0 og 6 år og deres familier. Aktuelle lovverk er barnevernloven, barnehageloven og helse- og omsorgstjenesteloven. Det er særskilt bestemmelsene om barns medvirkning som er aktuelle i denne saken.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Byrådet viderefører og styrker arbeidet med implementering av et felles kunnskapsgrunnlag for Barnehjernernevernet med 5 mill. i 2018 og 2019.

Midler til gjennomføring av Barnehjernernevernet er innarbeidet i bydelenes årlige budsjetter. Ytterligere midler til ekstra satsinger, tilretteleggende og stimulerende tiltak behandles i det enkelte års budsjett.

Hjemmebesøksprogrammet Nye Familier utvides til hele byen i løpet av 2019. I 2018 økes med 8 mill. til 17,6 mill., deretter økes det til 29,6 mill. fra og med 2020.

Barnehjernernevernet er et arbeid som omfatter flere nivåer og tjenester i kommunens organisasjon. Administrative konsekvenser vil først og fremst dreie seg om arbeidsmetoder og samhandlingsarenaer. Mer konkrete konsekvenser vil bli synliggjort i de konkrete handlingsplanene som hver virksomhet vil utarbeide. Operasjonalisering av strategier og tiltak skal gjøres i tett dialog med dem det gjelder og deres organisasjoner og tillitsvalgte. Barnehjernernevernet er en del av Byrådsavdeling for eldre, helse og sosiale tjenester porteføljeråd og dermed jevnlig tema i «14f-møter» med organisasjonene, senest 24.05.2017. Det er også orientert om denne saken i Kontaktutvalgets møte 10.10.2017.

Byrådet innstiller til bystyret å fatte følgende vedtak:

«Barnehjernernevernet - strategier og tiltak 2017-2019» tas til orientering.

Byrådet, den

Raymond Johansen

Inga Marte Thorkildsen

Vedlegg tilgjengelig på Internett: Kilder
Vedlegg ikke tilgjengelig på Internett: Ingen